Відповідником семи 'наймач' у середовищі з сільським типом виробництва стає форма *ˈферме*ᵘ*р*, передусім завдяки впливу західної культури.

5. "Новий землевласник", потрапивши в розряд "майнового" і "соціального" верху, прагне відобразити свій престиж у найменуванні насамперед оціночно-емоційному. Прагматика вимагає вибору слова, наявного у лексичному наборі, з відмінною і водночас деактуалізованою семантикою. Таке зображення можливе або відомими в говірці назвами, або запозиченнями.

Різнорівневий аналіз показав, що слово *батˈрак* є найсприйнятнішим з огляду як на систему культури, так і на мовну систему.

6. Спостереження за мовним середовищем вимагає як фахової обізнаності, так і безпосереднього занурення дослідника в середовище. Ґрунтовна оцінка умов культури вказує на ситуативно жорстку регламентацію вжитку засобів мови.

Ніна ТОЦЬКА
Національний університет
"Києво-Могилянська академія"

РУЙНІВНА ДІЯ ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНИХ ФАКТОРІВ НА СУПЕРСЕГМЕНТНОМУ РІВНІ

До екстралінгвістичних факторів, що найпомітніше впливають на розвиток вимовної норми, належать: інтерференція на внутрішньомовному і міжмовному рівнях, суспільні, психологічні та комунікативні причини. У широкому плані найпотужнішою є інтерференція на міжмовному рівні, а на території України, внаслідок суспільних та політичних обставин, найбільш виражена інтерференція з боку російської мови.

У нашому дослідженні вивчалося українське мовлення в російському оточенні великих міст та російське мовлення на території України. Ми зосередилися на вивченні інтерференції ритмічних структур і частково мелодики. Ці суперсеґментні особливості не фіксуються кодифікованою нормою, не перебувають у світлому полі свідомості мовця й тому не мають обмежень для свого виявлення.

Як відомо, особливість акцентно-ритмічної структури українського слова полягає в найменшій тривалості першого переднаголошеного й першого післянаголошеного складів. У російській мові найбільшої

редукції зазнає не перший, а другий переднаголошений голосний і всі післянаголошені.

Інтерференція російської мови в українську починається з того, що найслабший і найкоротший ненаголошений голосний набуває якості редукованого типу Ъ, Ь спочатку в прискореному, а потім і в нормальному темпі. Редукуватися може й кінцевий голосний, якщо він післянаголошений.

Другий ступінь інтерференції наступає за досконалого володіння російською вимовою. При цьому редукція пересувається на другий переднаголошений склад, хоч вона лише вряди-годи досягає ступеня редукованих Ъ, Ь.

Осцилографічні виміри дають точніші дані щодо акцентно-ритмічної структури слова, що зазнало впливу інтерференції.

Шляхом порівняльного аналізу було встановлено, що акцентно-ритмічна структура слова, яке зазнало інтерференції, не може бути повністю співвіднесена ні з російським, ні з українським стереотипом, хоч загальний український тип лишається визначальним. З іншого боку — спостерігається загальна тенденція до скорочення всіх ненаголошених голосних.

Національна специфіка мелодики слова, його наспівність не були ще спеціально досліджені. Проте наші аудитивні спостереження (і це не суперечить логіці мислення) засвідчують, що мелодичний малюнок українського слова зосереджений на другому переднаголошеному й кінцевому складах, що відзначаються найбільшою тривалістю, яка дає час, щоб "виспівати національну мелодію". Стає очевидним, що різке скорочення тривалості голосних чи будь-які зміщення в ритмічній структурі слова повністю руйнують національну специфіку мелодики.

Розглянута інтерференція, породжена соціальними й політичними факторами, посилена психологічними й комунікативними (престижність російської мови, яка прищеплюється всіма способами, й потреба в ній як у засобі міжнаціонального спілкування) поступово набуває постійної дії, і все-таки українська вимовна норма чинить великий опір повній асиміляції на суперсегментному рівні.

Постає питання: як ми повинні ставитися до змін у вимовній нормі, що складаються під впливом інтерференції?

Українська мова належить до милозвучних, тобто вона сприймається як приємна, гучна, наспівна. Якщо говорити про музикальність і наспівність, то вони виявляються в акцентно-ритмічній структурі слова та в мелодиці, а загалом — в інтонації слова і речення. Отже, будь-які екстралінгвістичні фактори, спрямовані на їх руйнування, слід вважати шкідли-

вими, небажаними, оскільки вони руйнують національну специфіку української мови — отже, красу українського мовлення. Особливості вимови надсегментного рівня мають посісти належне місце в кодифікованій вимовній нормі, в підручниках і посібниках з української орфоепії.

Олександра ***СЕРБЕНСЬКА***
Львівський державний університет
ім. І. Франка

РУДИМЕНТИ РОСІЙСЬКОГО КАНЦЕЛЯРИТУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Українська мова, поліфункціональну силу якої впродовж віків планово зводили нанівець, була позбавлена змоги природно, еволюційним шляхом розвивати свої стилі, зокрема, офіційно-діловий, науковий, науково-технічний, виробляти не тільки термінологію, а й специфічні кліше, без яких годі творити відповідні тексти. Коли виникла найменша можливість писати українською мовою, під руками були готові блоки російського канцеляриту, становлення і формування якого проходило в безперервному процесі суспільно-політичного і державного життя Росії. Його функціонування на українських землях призвело до складних інтерференційних нашарувань. Виникнувши переважно на книжній основі, російський канцелярит має чимало штучних конструкцій, отже, буквальне перенесення їх на український ґрунт руйнує насамперед характерну рису сучасної української літературної мови — її монолінгвальність.

Внаслідок інтерференційних процесів поширеною в українських наукових та ділових текстах, а також у газетному мовленні стала дієслівна конструкція, у якій суб'єкт не має вербального вираження, об'єкт — у формі називного відмінка, дієслово-присудок — із постфіксом *-ся*: *досліджується процес, описується модель, розглядається задача, вибирається дія, видання друкувалися, велика літера пишеться*. Відчутне зловживання такими висловами: наприклад, на одній сторінці (с. 406) коментарів до 48 т. 50-томного видання творів І. Франка 20 із 45 таких дієслівних моделей: *дата береться в дужки; вислови не завжди пояснюються; у змісті зазначаються сторінки; лист друкується вперше; дається характеристика всього листування; характеризується сам адресат* та ін. Відзначимо, що у мовленні самого Франка такі констру-